

-1001ha.nl-

KRUIDENRIJK GRASLAND

EVALUATIE NA 4.700 HECTARE ERVARING

SEPT 2020 – SEPT 2023

Inleiding

Crowdfundingsactie voor melkveehouders die willen

experimenteren met kruidenrijk grasland.

Goed voor koe, biodiversiteit en klimaat.

Kruidenrijk grasland is - vergeleken met 'gewoon' Engels raaigras - beter voor de bodem, klimaat en biodiversiteit: door de grotere variëteit aan (bloeiende) kruiden en grassen ontstaat er meer bodemleven, en kunnen er meer insecten leven en dat is weer goed voor vogels.

Kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen kunnen achterwege worden gelaten, en dat scheelt CO₂-uitstoot. Ook voor koeien is een mengsel van grassen en kruiden gezond. Maar voor de boer is het zaadmengsel duurder en het vergt een hele andere manier van werken.

LTO en Urgenda sloegen eind 2020 de handen ineen om boeren te helpen aan meer kruidenrijk grasland. Dankzij crowdfunding onder burgers, bedrijven en overheden, kregen boeren fikse korting op 3 hectare aan duurder kruidenrijk grasmengsel. 1001 hectare

leek een mooi doel om te halen en dat werd de titel van de campagne: 1001ha.nl. Inmiddels hebben 1.480 verschillende boeren geëxperimenteerd met productief kruidenrijk grasland en is er 4.700 hectare ingezaaid. Driekwart van de deelnemers is enthousiast.

Dat boeren laaiend enthousiast waren, bleek uit evaluatie onder de deelnemers in 2021.. Tijd voor een tweede evaluatie, waarbij we nu vooral kijken naar de boeren die in het eerste jaar zaaiden en inmiddels 2-3 jaar ervaring hebben. De resultaten spreken boekdelen: **kruidenrijk grasland is een win-win-win-win.**

Doel van de campagne

Het doel van 1001ha.nl is om boeren te helpen hun klimaatimpact te verlagen en biodiversiteit te verhogen. Elke hectare productief kruidenrijk grasland levert het volgende op:

- 500 kilo minder kunstmest (geldt niet voor bio-boeren)
- 1.000 kilo minder CO₂-uitstoot (geldt niet voor bio-boeren)
- Meer voedsel voor insecten en vogels
- Minder bestrijdingsmiddelen (geldt niet voor bio-boeren)
- Beter waterbergend vermogen en droogteresistentie door de diepere en verschillende wortels
- Ervaring opdoen met natuurinclusiever werken: minder input, zelfde output, meer biodiversiteit
- Een begeleidingstraject voor boeren met webinars of workshops
- Maatschappelijke waardering voor de boer

In principe kan de boer de kosten van het duurdere zaadmengsel wegstrepen tegen de bespaarde kosten voor kunstmest. Volgens onderzoek van het Louis Bolk Instituut kan de boer jaarlijks zelfs €154 per hectare besparen. Maar: voor de boer is het echt een andere manier van werken, en boeren willen eerst zien en dan geloven. Daarom helpen we samen met LTO boeren op weg door drempels weg te nemen.

**Samen met LTO helpen
we boeren op weg door
drempels weg te nemen**

In eerste instantie boden we één mengsel aan dat op alle gronden geschikt was. Om meer zaadleveranciers ook de kans te geven zich te specialiseren in kruidenrijke mengsels, konden steeds meer leveranciers aanhaken. Daarmee bereikten we ook weer meer boeren, en konden de boeren meer kiezen.

Campagne slaat aan en blijft groeien!

De campagne startte in 2020 met één zaadleverancier Pure Graze, gespecialiseerd in kruidenrijke mengsels. Speciaal voor de campagne stelde Pure Graze een goedkoper mengsel samen om boeren over de streep te trekken.

Binnen drie weken was er voor 800 hectare verkocht. Dankzij dit doorslaande succes én de grote vraag onder boeren, zagen steeds meer provincies de meerwaarde en het nut van de campagne in en kwam de crowdfunding op gang. Na een jaar haakte Barenbrug aan als tweede zaadleverancier en kregen boeren keuze uit meer verschillende mengsels.

Sinds het voorjaar van 2022 doen er zes zaadleveranciers mee: Pure Graze, DSV Zaden, Neutkens, Agrifirm, Ten Have Seeds, Bloeiend Boerenland. Boeren kunnen kiezen uit mengsels voor inzaaien of doorzaaien, voor weiden of maaien, voor verschillende bodemtypes, biologisch of gangbaar. Alle mengsels hebben de juiste NAK (en/of SKAL) certificaten en zijn geschikt voor weiden en maaien.

Nu is het september 2023 en zijn we drie jaar onderweg. De teller staat op 4.700 verkochte hectares en er is voldoende gecrowdfund om tot 5.300 hectare korting te bieden.

Buiten de deelnemers bereikten we veel meer boeren, beleidsmakers en burgers via de (agrarische) media. De campagne haalde ook het 8 uur journaal!

Biodiversiteit

Minder droogte door kruiden tussen het boerengras: 'Ik had nooit geleerd dat het ook zonder kunstmest kan'

Vervolg campagne #1001ha: melkveehouders zaaien kruidenrijke grasmengsels

NIEUWS ECONOMIE TYS HALLEMA 26 JUL 2023 OM 13:03UUR

De campagne #1001ha van LTO Nederland en Urgenda krijgt een vervolg. Deze gaat het vierde jaar in en breidt dit jaar uit met doorzaaimengsels.

Boeren in het hele land doen mee

De 1.480 boeren, waarvan 170 biologisch, zitten verdeeld over Nederland. In de provincies die ook bijdroegen aan de campagne, zijn duidelijk meer hectare verkocht. Alle provincies, met uitzondering van Flevoland, droegen inmiddels bij aan de actie.

Zo'n 300 boeren bestelden meermaals.

Provincie/regio	bijdragen in ha	ingezaaid in ha gangbaar	ingezaaid in ha biologisch
Ministerie LNV	1.000		
Burgers en bedrijven	703		
Urgenda donateurs	600		
Provincie Brabant	525	774	144
Provincie Gelderland	400	824	85
Provincie Drenthe	383	354	42
Gemeente Hardenberg	200	(zie provincie)	(zie provincie)
Gemeente Hof van Twente	200	(zie provincie)	(zie provincie)
Provincie Friesland	200	406	35
Gemeente Ede	150	(zie provincie)	(zie provincie)
Provincie Limburg	150	153	24
Provincie Overijssel	125	751	28
Gemeente Berkelland	100	(zie provincie)	(zie provincie)
Provincie Zuid Holland	100	106	27
Provincie Zeeland	100	120	23
Provincie Noord-Holland	100	172	13
Provincie Groningen	100	265	23
Provincie Utrecht	100	166	6
Gemeente Wierden	100	(zie provincie)	(zie provincie)
Provincie Flevoland	-	33	24
Totaal	5.311	4.124	474

Resultaten

We vroegen de boeren in 2021 naar hun mening over de actie. Samengevat was het een groot succes: 77% van de boeren wil na het eerste experiment wel meer kruidenrijk grasland inzaaien en slechts 3% wil dit niet. De rest wilde het nog even aankijken.

Gemiddeld werd er 80% bespaard op kunstmest. De boeren gaven de campagne en de begeleiding een dikke voldoende. Voor veel boeren is de eerste kennismaking met kruidenrijk grasland een echte eyeopener waardoor ze de kracht van de natuur en bodem meer gaan waarderen. Minder input (kunstmest en kosten) en tóch een goede melkopbrengst en tevreden koeien, dat smaakt naar meer!

Dit jaar vroegen we boeren opnieuw naar hun mening. Hierbij maakten we onderscheid tussen boeren die maximaal 1 jaar meedoen (69 respondenten), en boeren die langer meedoen (92 respondenten) en

Voor veel boeren is de eerste kennismaking met kruidenrijk grasland een echte eyeopener

waardoor ze de kracht van de natuur en bodem meer gaan waarderen

inmiddels 2-3 jaar ervaring hebben opgedaan met kruidenrijk grasland.

De resultaten van de ‘nieuwe’ boeren liggen in lijn met de enquête uit 2021: veel enthousiasme over de campagne, ze waarderen dat burgers worden betrokken en de laagdrempelige hulp en goede begeleiding. Ook reduceren ze evenveel kunstmest en wil driekwart verder met kruidenrijk.

Nu de ervaren boeren. Deze resultaten zijn nog belangrijker, want kruidenrijk grasland verliest over de jaren een deel van de kruiden en klavers, en dat is erg belangrijk voor het beheer. Gelukkig blijken boeren ook na 2-3 jaar ervaring nog steeds erg enthousiast:

Tevreden boeren

Na 2-3 jaar verdwijnen wel veel soorten. Smalle weegbree, cichorei en enkele klaversoorten lijken het meest persistent te zijn. Toch geeft 63% het perceel nog een (dikke) voldoende, en slechts 10% van de boeren geeft een onvoldoende.

74% van deze boeren zegt in de toekomst meer percelen in te willen zaaien met een kruidenrijk mengsel, precies wat deze campagne beoogde. Slechts 4% wil dit niet.

Tevreden koeien

80% van de boeren zegt dat de koeien het *bé*ter eten, dan raigras, tegenover 16% (hetzelfde) en 4% een klein beetje slechter. 97% van de melkveehouders geeft aan dat de productie hetzelfde (60%) of beter (37%) is dan eerst.

Grote daling kunstmest

60% van de boeren gebruikte in het eerste jaar geen enkele kunstmest op de percelen, en 30% deed dit veel minder dan normaal. Wat opvalt is dat als de ervaring toeneemt, ook het aantal boeren dat geen kunstmest meer gebruikt, toeneemt naar 74%. Ook al daalt de hoeveelheid klavers op het perceel.

Meer biodiversiteit

77% neemt méér insecten waar op kruidenrijke percelen dan op andere percelen (40% “veel meer”; 37% “misschien wat meer”). 21% geeft ook aan meer weidevogels te zien op de kruidenrijke percelen.

Waterberging

Meer dan de helft van de boeren (57%) geeft aan dat de kruidenrijke percelen de droogte “veel beter” hebben doorstaan dan de andere percelen. Slechts 4% van de boeren vond dat de percelen het minder goed deden.

Bestrijdingsmiddelen

84% van de boeren heeft geen bestrijdingsmiddelen gebruikt tegen onkruid.

Interessante informatie uit de enquête

onder de boeren die inmiddels al 2-3 jaar ervaring hebben (92 respondenten):

65% zit op zandgrond, 25% op klei en 3% veen

63% gebruikt de percelen voor maaien én beweiden, 35% voor enkel maaien en 2% enkel beweiden.

Driekwart van de boeren zaaiden het Saladebuffet van Pure Graze

Dat was het enige beschikbare mengsel in het eerste jaar. 20% is Nutriherb van Barenbrug. De begeleiding krijgt een 6.

Gemiddeld hebben de boeren nu 7,7 hectare kruidenrijk ingezaaid.

Bij de vraag hoeveel kruiden en klavers er in de grasmatten stonden in het 1e, 2e en 3e jaar, geven de boeren respectievelijk een 7,7, een 7,3 en een 4,1. Toch krijgt het grasland na 3 jaar nog een 3,6 op schaal van 5. Klaver, cichorei zijn het meeste overgebleven en daarnaast de weegbree.

De onkruiddruk was niet hoger dan ze gewend zijn (2,4 op schaal van 5) en het tweede jaar was dit minder (2).

Wat gedeelde ervaringen:

- gelijkwaardige opbrengst zonder kunstmest
- groeit goed en de koeien eten het graag
- het is een nieuwe teelt, dat geeft uitdagingen om het te laten slagen
- mooie oplossing op droogtegevoelige zandgrond, smakelijk gezond voer
- onder de grond is effect super op bodemleven en beworteling. Kunst is om kruiden en klavers erin te houden
- Kruiden zijn te snel weg
- Had wat tekort aan mengsel, heb een strook ingezaaid met gewoon graszaad en dat blijft achter met groei. Verschil is duidelijk.

Wat boeren gaan doen met hun percelen na

2-3 jaar? 44% gaat doorzaaien, 33% doet (nog) niks, 12% krijgt een andere teelt op de percelen, 9% gaat opnieuw inzaaien met kruidenrijk en 2% maakt er weer Engels raaigras van.

Tips voor de campagne?

- Leuke campagne met positieve uitstraling
- Mooie manier om iets goedkoper ervaring op te doen
- Blijven doen
- Goeie opstap om het te proberen
- Zou leuk zijn als we een bord langs de percelen kunnen zetten, want passanten zien het verschil maar weten niet wat ze zien.

Hoe nu verder?

Wat Urgenda en LTO Nederland betreft is kruidenrijk grasland een win-win-win voor klimaat, biodiversiteit én boer. We blijven ons daarom inzetten voor meer kruidenrijke percelen.

Het beheer van kruidenrijk is echt een leerproces en de campagne draagt echt bij om boeren zonder financieel risico ervaring te laten opdoen. Daarom gaat ook in 2024 de crowdfunding verder om nieuwe boeren over de streep te trekken met korting en bestaande deelnemers verder te laten experimenteren met andere mengsels en andere percelen.

We trekken samen op voor beter landbouwbeleid voor nog meer klavers in plaats van kunstmest.

Kruidenrijke kansen voor de toekomst

Behoud klavers door beter beheer

Na drie jaar zijn veel klavers en kruiden uit de percelen verdwenen. Bij 30% van de boeren zit er nog meer dan de helft in, bij de rest zit er minder dan de helft in. We willen meer ervaring opdoen met het behoud van kruiden en klavers op de langere termijn door beter beheer.

Meer ervaring opdoen met doorzaaien

Doorzaaien wordt over het algemeen moeilijker gevonden, maar sommige gronden wil je vanwege klimaat en bodemleven helemaal niet omploegen, zoals veengrond. En soms is een grasmat nog zo goed dat je die niet wilt verstoren. In zo'n geval is doorzaaien, beter dan inzaaien. Sinds de zomer van 2023 worden ook diverse doorzaaimengsels aangeboden inclusief heldere instructies. Boeren die in veengebied werken krijgen hier hulp bij dankzij samenwerking met Wij. Land. In gemeente Ede krijgen boeren korting op het gebruik van een gespecialiseerde doorzaaimachine.

Groene inspiratie

Productief kruidenrijk grasland is een belangrijke eerste stap voor boeren. Maar er zijn meer verbeteringen mogelijk voor klimaat, bodem en dier. Oud grasland of extensief beheerd grasland zijn nog beter voor de bodem. Vanwege de Wet Dieren zal er meer gevraagd worden op het vlak van dierenwelzijn. De campagne 1001ha.nl focust op kunstmestverlaging door kruidenrijk grasland. Maar andere onderwerpen nemen we wel af en toe mee in de communicatie in de nieuwsbrieven voor de boer met interesse.

Vogelstand

20% van de boeren ziet meer weidevogels. Dat kan kloppen, zeggen experts. Weidevogels vinden wel meer te eten op kruidenrijke weilanden, maar het maai- of graasbeheer is vaak nog te intensief voor de vogels om te broeden. In de winter kunnen de boeren wel veel meer weidevogels verwachten, zeggen vogelkenners. We zullen daar deze winter een nieuwe enquête over sturen. Naar het voorkomen van andere vogels, zoals zwaluwen, die mogelijk profiteren van het toegenomen aantal insecten is nog niet gekeken.

Meer ervaring opdoen met drones

Door zaad te coaten in een laagje klei en met een drone over het land uit te sproeien, kun je doorzaaien terwijl je de bodem met rust laat én diesel bespaart. Ook kan er al gezaaid worden als het land nog te nat is voor een trekker. Bij 8 boeren betaalde Urgenda het inzaaien met een drone, om het fossiele gebruik nog verder terug te dringen. De resultaten van het doorzaaien delen we volgend voorjaar na een nieuwe enquête onder deelnemers. We houden het onderzoek dat WUR en Louis Bolk instituut uitvoeren in de gaten en delen de ervaringen met boeren.

Korting voor Akkerbouwers

Sinds de zomer van 2022 krijgen ook akkerbouwers korting op biodiverse mengsels met vlinderbloemigen. In een eerste pilot in Zeeland bespaarden ze al 20% op mest én kunstmest. Lees meer op de volgende pagina.

Ook korting voor akkerbouwers: 1001ha groenbemestermengsels

Steeds meer akkerbouwers houden in de winter hun akkers bedekt met gewassen. Na de oogst zaaien ze een groenbemesters of vanggewas in. Wanneer akkerbouwers daarbij kiezen voor een wat duurder soortenrijk mengsel met vlinderbloemigen, is dat beter voor de bodem en de biodiversiteit.

Bovendien wordt er stikstof vastgelegd en hoeft er in het vervolggewas minder (kunst)mest gebruikt te worden. En daarmee hebben we dubbel winst voor het klimaat: een gezondere bodem bevat meer koolstof en bodemleven. En minder kunstmest, betekent minder uitstoot van CO₂.

Eerste resultaten veelbelovend!

In een eerste pilot in Zeeland kregen 40 akkerbouwers 50% korting op de aanschaf van 5 hectare biodivers groenbemestermengsels. Ze bespaarden daardoor 20% kunstmest en 24% dierlijke mest. Bovendien nam de boven- en ondergrondse biodiversiteit toe en vonden ze de bodem makkelijker te bewerken.

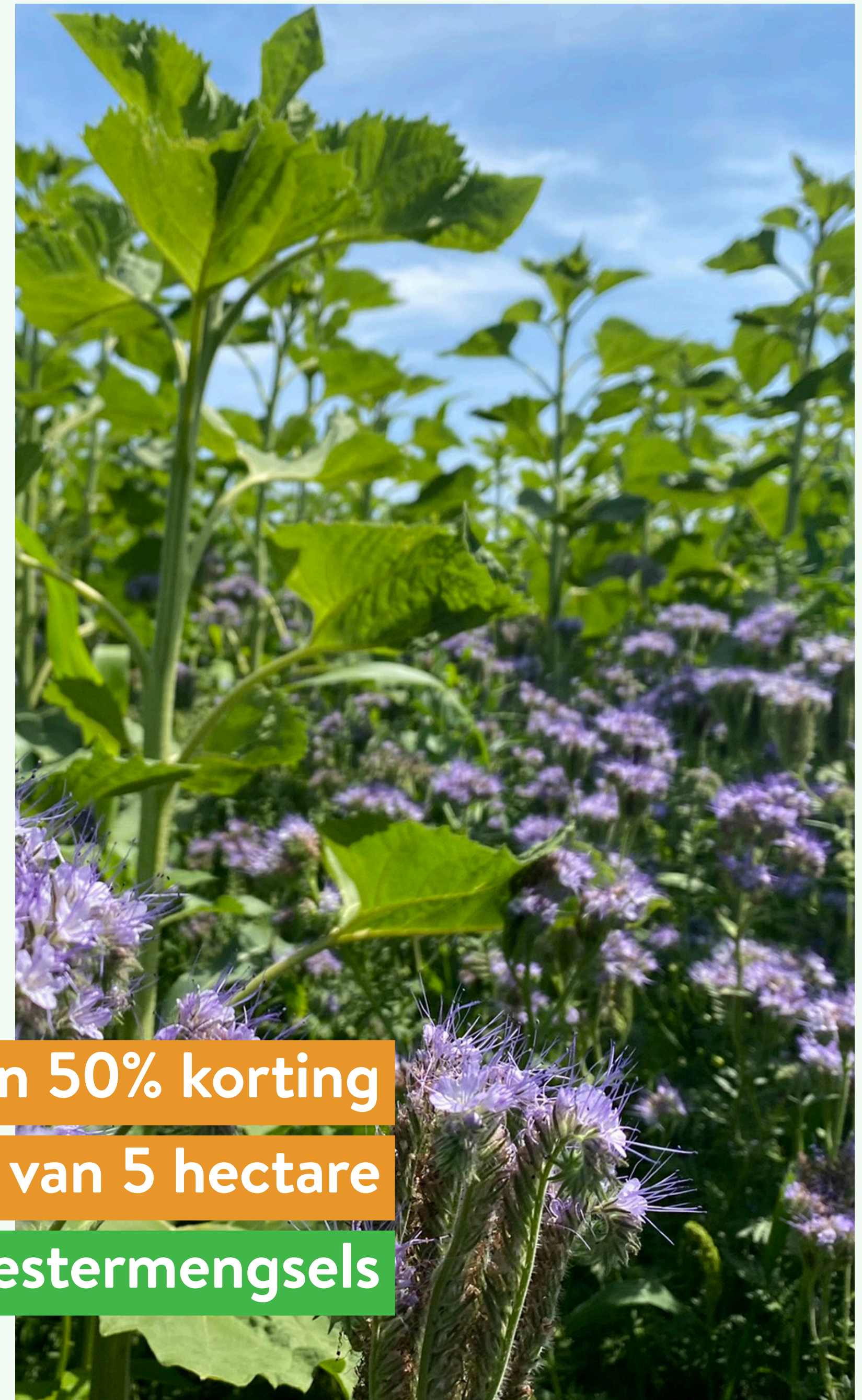
Met dank aan:

Dankzij de samenwerking met ZLTO en bijdragen van de provincies Brabant, Limburg, Groningen, Zeeland en Flevoland en natuurlijk de donateurs van Urgenda zijn er inmiddels 1000 hectare ingezaaid! Hoe meer donaties, hoe meer boeren aan de slag kunnen!

40 akkerbouwers kregen 50% korting

op de aanschaf van 5 hectare

biodivers groenbemestermengsels

wbrouwerdeKoning@lto.nl

06 22554536

Initiatiefnemers

info@1001ha.nl

06 45756529